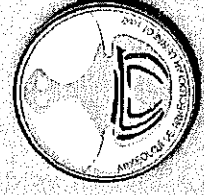

ISSN 1303-3972

İRİPOL

ARKEOLOJİ VE ARKEOLOGLAR DERNEĞİ DERGİSİ
OCAK - ŞUBAT - MART 2004 Yılı: 6 Sayı: 20
3 Ayda Bir Yayımlanır

MÜHÜRLEMEK ÜZERE
T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
MILLÎ KÜLTÜR İZLENLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TÜRKİYE

Yukarıda sözünü ettiğimiz yasalarda ilkelere doğrultusunda ülkemizin idari yapısını değiştirecek "Kamu Yönetimi Kanun Tasarısı" reform adı altında komisyonlardan geçirilerek meclis gündemine getirilmiştir.

Tasarının Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yeni yapılmasına neler getirdiğini yasa maddeleri arasında ayıklayalım. Merkezi idare tarafından yürütülecek görev ve hizmetler arasında "Kültür ve sanat hizmetleri" yer almamaktadır (Mad. 7) Bir anlamda olarak yerel yönetimlerin görevleri arasında da "Kültür ve sanat" hizmetleri bulunmamaktadır. Bu duruma göre anayasamızın 63-64. maddelerinde devlete görev olarak verilmiş "Kültür ve sanat hizmetleri" bulunmamaktadır.

Lakin yasanın geçici maddeleri doğrultusunda Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın görev ve yetkileri ile ulusal nitelik taşımayan? Kültür merkezleri, kütüphaneleri ve müzeleri; taşınır taşınmaz malları, alacak ve borçları, bina araç gereçleri, bütçe ödenekleri kadrolarıyla personeli belediye sınırları içinde belediyelere, belediye sınırları dışında İl Özel İdarelere devredilmiştir (1b). Kültür ve sanat hizmetleri yürüten kamu ve kuruluşlarının her türlü yasa ve mevzuatı bu yasadaki ilkelere doğrultusunda bir yıl içinde değiştirilecek ve kurumları iki yıl içinde tasfiye edilecektir (mad. 5-6)

Kültür ve sanat kurumlarının dolayısıyla müze-lerimizi merkezi yönetimden ayrılmaları ilerde Kültür Müdürlükleri yönetimindeki yapısını bozmayacağı ve Kültür Müdürlüklerine daha yoğun yetkiler verileceği anlaşılmıştır. Hazırlanmakta olan İl Kültür ve Turizm Yönetmeliği taslağının G (9-h-1) maddesinde belirlendiği şekli ile Kültür Müdürlükleri müze personelinin özlük hakları konusunda da önemli yetkiler ile donatılacağı anlaşılmaktadır.

Açıkça görüldüğü gibi Cumhuriyetimizin kuruluşu ile birlikte oluşturulan Kültür ve sanat kurumlarımız dolayısıyla Kültür politikamız bütüncül, olmaksızın çıkarılmamıştır.

rimakta ön görülen "eyalet sistemi" Kültür politikası oluşturulmaktadır.

Bütün bunlara ilaveten eski eserler ve müzeler konusundaki uygulamaları önemli ölçüde etkileyecek bazı yasa ve yönetmelik maddelerinin de değiştirilerek kısa bir zamanda yeni uygulamalara geçileceği anlaşıyor. 22.01.2004 günü meclisten geçen 5072 sayılı "Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları İçin Kanun" kapsamı ile müzelerimiz için hayatı değeri olan tüm müze derneklerinin altı ay içerisinde kapatılması ön görülmektedir. Aldığımız duyumlara göre Ayasofya Müzesi'ne İtalyanlar, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne İspanyollar, Efes Müzesi'ne ise Avusturyalılar talip olmuştur.

2863-3886 sayılı yasalarda ön görülen değişiklikler ile de yukarıda adı geçen ilkelere doğrultusunda yerel yönetimlerin yetkilerini arttıracak bazı maddelerin eklenmesi ön görülmektedir. Örneğin Sıt alanı ve koruma alanlarında ruhsata tabi olmayan yapıların bakım ve onarımları belediyelerin izin ve denetimine bırakılacak, bu konudaki uygulama ve işlemlerin yürütülmesi için belediyeler bünyesinde teknik birimler oluşturulacaktır. Büyük alanları kapsayan projelerde ihtiyaç duyulan yüzey araştırmaları için uzmanlaşmış ilgili meslek gruplarına bakanlıkça izin verilecektir. Diğer bir deyimle artık özel mimar bürolar gibi arkeoloji bürolarının kurulmasının yolu açılmış bulunmaktadır.

Yukarıda belirtilen hususlar doğrultusunda yanlış gördüğümüz bazı hususları Kültür-Sen Sendikası, TOBAV ve Arkeoloji ve Arkeologlar Derneği olarak bir basın bildirisi yayımladık. Televizyon programında açık oturum yaptık ve Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Sayın Nadir Avcı'ya bazı çekincelerimizi ve endişelerimizi ilettik.

Arkeoloji ve Arkeologlar Derneği Başkanı
Prof. Dr. Ahmet A. TIRPAN

Türkiye'nin Mozaik Envanteri Projesi

Öncü örneklerine İ.Ö. 8. yüzyılın ortalarından başlayarak yurdumuzda da rastlanan mozaik kaplamaları (Res. 1), Hellenistik devirde sayı olarak gözle izlenen bir oranda artmış (Res. 2-3), Roma döneminde ise altın çağına ulaşmıştır. En son olarak Zeugma/Belkis'de gün ışığına çıkarılan mozaikler de göz önünde bulundurulursa (Res. 4-5), Türkiye'nin mozaik zenginliği konusunda dünya kültür mirasına sahip olan diğer ülkeler arasında önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu zenginliğe karşın ne yazık ki ülkemizde bulunan bu eşsiz sanat eserleri ne güne kadar toplu olarak hem sistematik bir şekilde araştırılmamış, hem de kayıt altına alınmamıştır.

Yurdumuzda hemen hemen her müzenin koleksiyonunda mozaik buluntu yer almaktadır (Res. 6). Mozaikler çoğunlukla kurtarılmak (1) düşüncesi ile gün ışığına çıkarılmaları mekânlardan kaldırılmış, bu işlem esnasında kit olanaklar nedeniyle neydeyse % 90 oranında çimento kullanılmış, bu da yetmiyormuş gibi getirildikleri müzelerde çoğunlukla yetersiz mekânlar nedeniyle bunlar eklemek istif eder gibi üst üste yerleştirilerek kaderlerine terk edilmişlerdir.

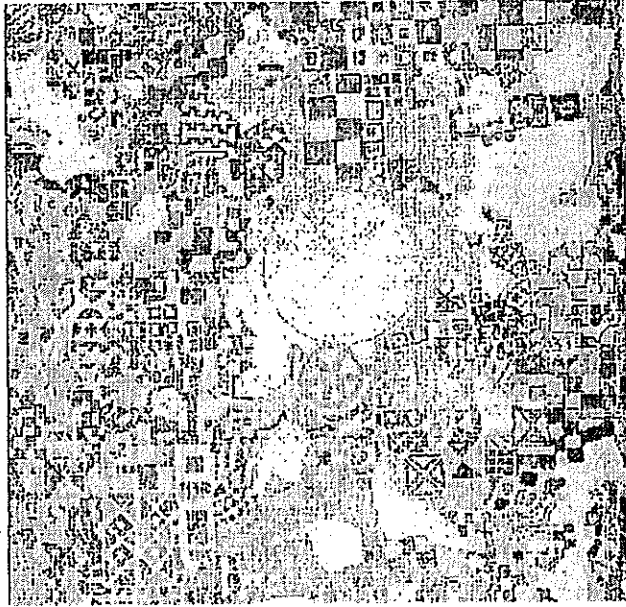
Yapılan yayımlar incelendiğinde de gündüzmüze kadar İngiltere, İtalya, Fransa, Tunus, Mısır vd. ülkelere bulunan mozaiklerin belli bir sistem içerisinde envanterlenerek değişik sayıdaki bantlardan oluşan Corpuslar şeklinde yayımlarıktan izdiler gözlemlemektir. Üzüntüün nedeni, bu güne kadar yurdumuzda bulunan bu eşsiz hazinenin belirli bir sistem dahilinde Corpus oluşturulacak şekilde envanterlenerek bilim dünyasına henüz sunulmamasıdır. Mısır ve Tunus gibi Kuzey Afrika ülkeleri bile kendi mozaiklerini tanıtıp, reklamlarını en iyi şekilde yaparken, yurdumuzda

bu konu neden bugüne kadar ihmal edildi anlamak güçtür.

Türkiye mozaiklerinin sistematik bir şekilde envanterlenerek, bu bilgilerin bilimsel platforma taşınması hakkında uluslararası bir projenin başlatılması için zaman ve koşullar uygun görülmektedir. Bu amaç doğrultusunda konunun uzmanı olan ve Türkiye'de bulunan mozaikler üzerinde çalışmaları bulunan Prof. David Parrish ile birlikte hem ulusal, hem de uluslararası katılımı sağlayacak şekilde bir çalışma grubu oluşturulmaya ve bu ekiple birlikte Türkiye'de bulunan mozaiklerin envanterini çıkartmaya karar verilmiştir.

Çalışma grubunu oluşturulurken özellikle yurdumuzda bulunan ve mozaik konusuna merak duyan uzman, arkeolog, müze araştırmacısı ve konservatörlerin bir araya getirilmesine gayret gösterilmiştir. Yurtdışından davet edilen konunun uzmanı bilim adamlarında ise öncelikle Türkiye'de mozaik konusunda çalışma yapmış olmak ve Türkiye mozaiklerini yakından tanıyarak olmak tercih sebebi olmuştur.

Ebette böylesine büyük ve kapsamlı bir projenin AİEMA'nın (The Association Internationale pour l'Étude de la Mosaïque Antique) desteği olmadan ü-

Res. 1. Gordian'dan geometrik desenli çakıl mozaik. İ.Ö. 8. yüzyılın ortaları. O. Bingöl, Malerier und Mosaik der Antike in der Türkei/Mainz a.R. 1997, sv. 3.3.

*Konya Selçuk Üniversitesi Öğretim Üyesi

Res. 4. Paphos. Zeugma dan taban mozaiği. M. Önal, Mosaics of Zeugma

(İstanbul 2002), 14.

yapılacak yayınların hazırlanmasını kolaylaştırmakla kalmayacak, aynı zamanda bu konuyla ilgili olarak belirli arkeolojik alanlar için daha önce yayınlanmış serileri de kapsayacaktır. Böylece proje sonunda bir çok banttan oluşacak Türkiye'nin Mozaik Corpus'u ortaya çıkmış ve bu konuda çok önemli bir boşluk doldurulmuş olacaktır. Sonuçta da yurdumuz AEMA ile işbirliği içerisinde daha önce ulusal mozaik envanterine başlamış diğer birkaç ülke arasına katılacaktır.

Bu projede kabul edilen bilim dilleri Türkçe, İngilizce ve Almanca'dır. Yayınlanacak her bantta mutlaka Türkçe metne yer verilecektir.

2-3 Haziran 2004 tarihleri arasında yapılacak birinci toplantı, ARIT'in İstanbul ofisinde (the American Research Institute in Turkey) düzenlenecek ve bu vesileyle İstanbul'da mozaik koleksiyonu bulunan birkaç müze özellikle yurtdışından aramıza katılan çalışma grubu üyelerine gündemli ve ele alınacak konular başlıkları ise şu şekilde belirlenmiştir:

1. Gün- 2 Haziran 2004

1. Sabah Oturumu: 9:00 -12:30

A. Envanter bantlarının coğrafi sınırlarını belirleme. Bu ayrılmaz mozaiklerin dönemlerine ve Anadolu'nun coğrafi bölgelerine göre olacaktır:

- 1) Coğrafi dağılım için sınırlar proje sahipleri tarafından teklif edilecektir.
- 2) Ferdî çalışmalar isteyen bilim adamları belirledikleri bölge ve şehirlerin dokümantasyonu için her türlü sorumluluğu kendisi üstlenecektir.
- 3) Mozaiklerin kronolojik ayırımı Grek, Roma ve Bizans dönemi olarak belirlenmiştir.
- 4) Uzman bilimadamlarının yanı sıra genç bilim adamlarının da projeye katılımı önemlidir.
- 5) Bilgisayar konusunda tecrübe tercih nedeni değildir.

B. Envanterlenecek mozaiklerin dokümantasyonu için standart bir formatın geliştirilmesi, projemize aynı zamanda daha önce yayınlanmış olan Türkiye mozaikleri de dahildir.

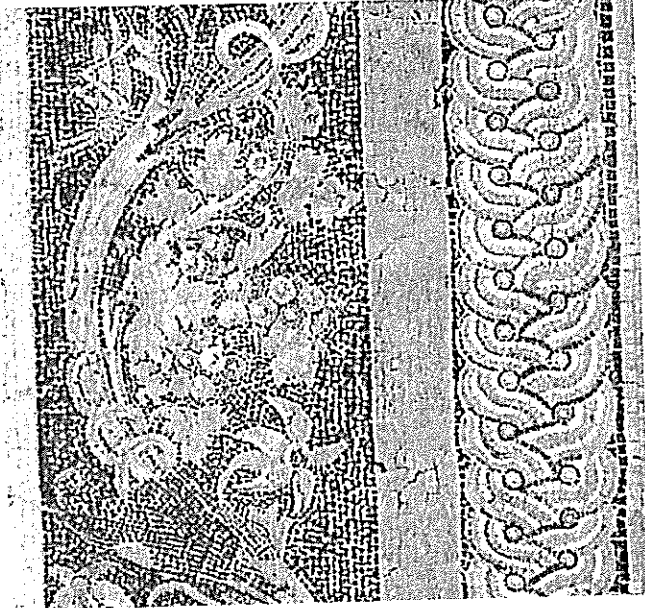
1) Araştırmalarımız ve dokümantasyonda Fran-

ran 2004 tarihinde ARID-İstanbul'da yapılacak ön toplantıda aramızda olacak çalışma grubunu oluşturan bilimadamları ve konunun uzmanı kişilerün invarasına göre şöyledir: Prof. Dr. Mustafa Şahin, Proje Başkanı (Selçuk Üniversitesi, Konya); Prof. Dr. David Parrish, Proje Başkanı (Purdue Üniversitesi, USA); Prof. Dr. Katherine Dunbabin (McMaster Üniversitesi, Kanada); Prof. Dr. Werner Jobst (Avusturya Arkeoloji Enstitüsü, Avusturya); Prof. Dr. Harald Mielisch (Bonn Arkeoloji Enstitüsü, Almanya); Prof. Dr. Dieter Salzman (Münster Arkeoloji Enstitüsü, Almanya); Prof. Dr. Jean-Pierre Darmon (CNRS-Paris, Fransa); Dr. Anne-Marie Maniere-Leveque (CNRS-Paris, Fransa); Dr. Anne-Marie Guimier-Sorbets (Paris Üniversitesi-Nanterre, Fransa); Dr. Veronika Scheibelreiter (Avusturya Bilim Akademisi, Avusturya); Dr. Anthony Greenwood (ARIT Müdürü-İstanbul, USA ve Türkiye); Hüseyin Dinçer (Arkeoloji Müzesi Müdürü, Hatay); Faruk Kılıç (Arkeoloji Müzesi, Hatay); Mehmet Önal (Arkeoloji Müzesi, Gaziantep); Kazım Mertek (Arkeoloji Müzesi, Konya); Fatih Cömek (Arkeoloji Müzesi, Konya); Füsün Tülek, Doktora öğrencisi (İstanbul).

Türkiye'nin mozaik envanterini çıkarmaya başlamak için çok önemli bir fırsat olan bu proje, Yunan, Roma ve Bizans devri Türkiye mozaikleri üzerine

Res. 3. Erythrai'den zemin mozaiği. O. Bingöl, Malerei und Mosaik der Antike in der Türkei (Mann a.R. 1997), Lev. 8.3.

Res. 2. Pergamon, 5. numaralı saraydan zemin mozaiği. O. Bingöl, Malerei und Mosaik der Antike in der Türkei (Mann a.R. 1997), Lev. 10

tesinden gelmek olası değildir. Bu nedenle uluslararası mozaik komisyonunu da projeye davet edilerek, çalışma grubunun güçlendirilmesi amaçlanmıştır.

Yapılan ön görüşmeler neticesinde, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıklarını ve Müzeleri Genel Müdürlüğü de projeye destek olmak yönünde harekete geçmiştir. Bu arada yerli gelişmişken, Genel Müdürlüğümüz Sayın Nadir Avcı, Gen. Md. Yrd. Sayın İlhan Kaymaz ve Daire Bşk. Sayın Ömer Çakır'a konuya göstermiş oldukları yakın ilgi ve tevaccülü nedeniyle çalışma grubu adına bir defa daha teşekkür etmek istiyorum. Çünkü projeye ilk olarak gündeme gelmiş olduğum dönem Genel Müdürlük Sayın Albay Pasinli, anlaşılabilir bir tutum göstererek böylesine önemli bir projenin gerçekleştirilmesini engellemiş ve sonuçta da projenin günümüze kadar gereksiz yere ötelenmesine neden olmamıştır.

Projeye başlangıç olarak katılmayı taahhüt eden ve 2-3 Hazir-

Res. 5. Euphrates, Zeugma'dan taban mozağı. M. Önal, *Mosaics of Zeugma* (İstanbul 2002), 53.

c) Mozaiklerin tanımlanmasında örnek model olarak Le décor géométrique de la mosaïque romaine'nin iki cildi (5 dilde yayımlanmıştır) alınacaktır.

5) Corpusumuz sadece belirli arkeolojik yerleşimlerde ve yapılarda in situ olarak korunmuş değil, müzeler veya müze depolarında bulunan düşeme ve duvar mozaiklerini de kapsayacaktır.

6) Sunulan proje Türkiye'deki kentler ve bölgeler için zaten mevcut olan mozaik kataloglarını da bir araya getirecektir: örneğin Ephesos, Antioch, Aphrodisias, İstanbul (Büyük Saray ve Kariye Camii), Cilicia ile ilişkili yayınlar. Bu banlar için bibliyografik referanslar güncelleştirilebilir. Buna ek olarak Doktora tezlerindeki örnekler yayımlanmamış mozaik katalogları olarak hesaba katılacaktır.

II. Öğleden sonra oturumu: 1:30-4:30

C. in situ ve arkeoloji müzelerine kaldırılan mozaiklerin korunma sorunları:

- 1) in situ olarak kayda geçirilen mozaiklerin sağlama ve korunmasında pratik metodlar, acil müdahale için metod belirlemek. Mozaik konusunda çalışan bilim adamları, arkeologlar, konservatörler ve müze uzmanları arasındaki işbirliğinin önemi.
- 2) Uzun ve kısa vadede Türkiye mozaiklerinin

konservasyonu için parasal kaynakların araştırılması. Bu başlıkta ülkemizdeki konuyla ilgili kurumlar ve yabancı ülkelerden sponsorlar tartışılacaktır.

3) Kültür ve Turizm Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden destek talep etmek.

D. Türkiye mozaik envanterinin yayımlanması:

- 1) Corpus banlarını yayımlamak için Türkiye'deki arkeoloji, tarih ve sanat tarihi konusunda uzmanlaşmış yayınevleri ile irtibata geçmek.
- 2) Türkiye'de büyük iş çevreleri tarafından desteklenen kültürel vakıflar ve bankalar ile temas.

3) Türkiye ve diğer ülkelerdeki araştırma enstitüleri ve üniversitelere corpusun yayını ve araştırmanın desteklenmesi için talep.

4) Maddi destek için UNESCO gibi uluslararası kurumlara başvuru.

2. Gün-3 Haziran 2004

İkinci gün İstanbul'daki mozaik bulunan yapıların ve müzelerin ziyareti için ayrılmıştır.

I. Sabah: 9:00-12:30

A. Sultanahmet Camii yakınındaki Büyük Saray Mozaik Müzesi'ni ziyaret. Bu arada anıta uygulanan konservasyon teknikleri de tartışılacaktır.

B. Uygulanan restorasyon profesini incelemek ve tartışmak için Ayasofya Müzesi'ne ziyaret.

C. Mozaik ve diğer buluntuları görmek için İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne ziyaret.

II. Öğleden sonra: 2:00-5:00

D. Zeugma'dan gelen mozaik sergisini görmek için Topkapı Müzesi'ne veya opus seçile düşmeleri görmek için St. John Studion Kilisesi'ne ziyaret.

E. Duvar ve tonoz mozaiklerini görmek için Kariye Camii'ni ziyaret.

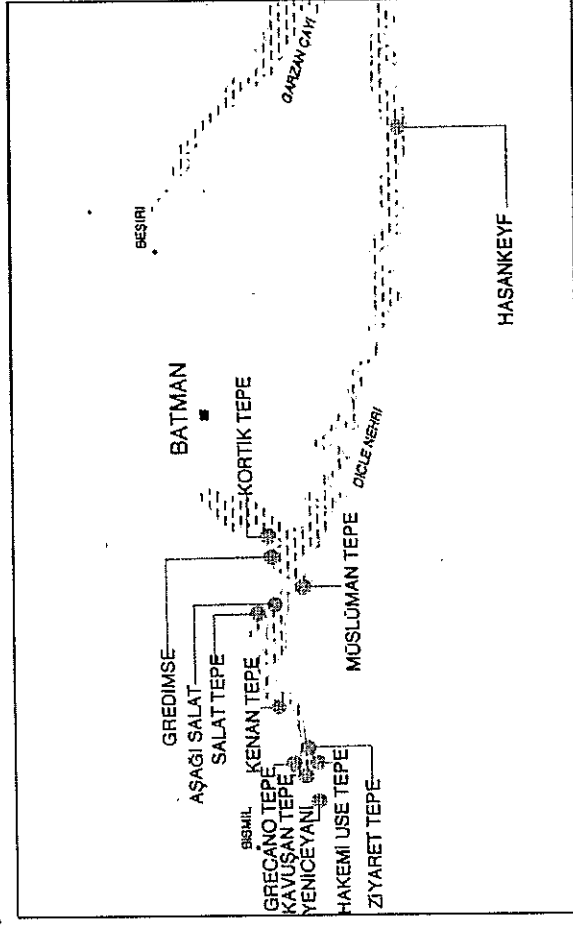
III. Akşam yemeği buluşması: 7:00-9:00

Projenin geleceğini planlamak için görüşme:

MÜSLÜMANTEPE KAZILARI

Bir çok antik merkez gibi Müslüman-tepe de, yeterince araştırılmadan kısa bir süre sonra İhsu Barajı göletinin altında kalacaktır. Böylece insanlık tarihinin bir sayfası daha silinmiş, karanlıklara karışmış olacaktır. Bu gerçeği belirtmekle İhsu Barajının yapımını karşı oldığımız anlamına gelmez kuşkusuz. Dicle ile Fırat birlerce yıldır Kuzey Mezopotamya'dan akıp girmelerine karşın, onlardan güneyliler yararlanmış, dünyaya yön veren uygarlıklar adeta onların sulardan faydalanmışlardır. Oysa suyun başındaki bizler ilk kez teknolojik bir üstünlükle doğayı yenerek onlardan yararlanabileceğiz. Kuşkusuz bu bizim en doğal hakkımız. Hiçbir uygarlık, bir başka uygarlığın anısına kendini tutsak edip, gelişimini durduramaz. Bizim karşı olduğumuz, barajların yapımı değil, 1965 yılından beri planlanmış olmalarına karşın, bundan etkilenerek kültür varlıklarımızın kurtarılması için (2000 yılına kadar) hiçbir şeyin yapılmamış olmasıdır. Bu da yetmezmiş gibi, tümüyle su altında kalacakları halde başta Müslüman-tepe olmak üzere, bir Keramik-siz Neolitik merkez olan Kortiktepe ile Karakamıştaki Şaraga Höyük, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel

Müslüman-tepe'nin Kimlik Bilgisi: Höyüğün ismi olan Müslüman-tepe'nin nereden geldiğine ilişkin yaptığımız araştırmalarda tatmin edici bir sonuca ulaşamadık. Höyüğün içinde bulunduğu köyün yerel ismi Tırşame, resmi ismi ise Şahintepe'dir.

*Kırıkkale Üniversitesi Öğretim Üyesi
eyyupa@yahoo.com

Harta : İhsu Barajı ve Müslüman-tepe'nin konumu

Müslüman-tepe'nin karşı görüşüne rağmen, aralarında bir tek arkeologun bulunmadığı ODTÜ/TAÇDAM yönetimi tarafından 2003 yılı kazi mevsiminde ödenekten yoksun bırakılmışlardır. Bunun hesabını ne TAÇDAM başkanı Prof. Dr. Numan Tuna ne de yönetim kurulu üyeleri asta veremeyecektir.

Müslüman-tepe kazısı Dr. Eyyüp Ay'ın bilimsel başkanlığında, Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Bern Üniversitesi, Trakya Üniversitesi, Dicle Üniversitesi ve Kırıkkale Üniversitesi'nden uzmanların katılımıyla oluşan bir ekip tarafından sürdürülmektedir. Özverili çalışmalarından dolayı ekip arkadaşlarına, başta Müdür Necdet İnal olmak üzere Diyarbakır Müzesi personeline ve her türlü sorunumuza yakın ilgi gösteren Bismil İlçe Jandarma Komutanına, Tepe ile Akmetler Karakol komutanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Müslüman-tepe'nin Kimlik Bilgisi:

Höyüğün ismi olan Müslüman-tepe'nin nereden geldiğine ilişkin yaptığımız araştırmalarda tatmin edici bir sonuca ulaşamadık. Höyüğün içinde bulunduğu köyün yerel ismi Tırşame, resmi ismi ise Şahintepe'dir.